

УДК 336.71

Горбачова А.О.

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У КОНТЕКСТІ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

У статті досліджено підходи до визначення цілей, предмету, об'єкту, принципів та інструментів пруденційної політики. Запропонований авторський підхід до з'ясування особливостей пруденційної політики.

Ключові слова: криза, фінансова система, пруденційна політика, системні ризики, інструменти, мікро- та макропруденційна політики.

Постановка проблеми. Остання валютно-фінансова криза продемонструвала, що в умовах глобалізації кризові процеси можуть одночасно розвиватися практично у всіх країнах на макро та макрорівні і охоплювати всі сектори економічної системи. У зв'язку з цим актуалізувалося завдання перегляду і вдосконалення фінансового регулювання на основі системного підходу. При цьому системність регулюючого впливу повинна стосуватися не тільки просторових, але і часових характеристик розвитку економічної і фінансової систем. Необхідність посилення ознак системності та упередженості застосування регулюючих заходів втілювалося у формуванні пруденційної політики.

Хоча перші дослідження сутності, особливостей і механізмів пруденційної політики почалися ще в кінці ХХ століття, проте активні наукові дослідження та офіційні обговорення пруденційного підходу в економічній і, перш за все, фінансовій політиці почалися в контексті подолання валютно-фінансової кризи 2007-2008 років у рамках зустрічей країн Великої двадцятки і засідань Ради фінансової стабільності. Так, в Сеулі в листопаді 2010 р. на зустрічі країн Великої двадцятки роботу по формуванню макропруденційного механізму було визнано пріоритетним завданням формування антикризової економічної політики [6, р. 7]. Для цього було прийнято рішення закликати МВФ, Банк міжнародних розрахунків і Раду фінансової стабільності до активної роботи щодо формування інструментів зменшення впливу на фінансовий сектор надмірно волатильних капітальних потоків та деривативів, посилення контролю за рівнем ліквідності, вдосконалення стандартів банківського нагляду, зменшення впливу системно важливих інститутів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальні проблеми формування та реалізації пруденційної політики досліджувались в роботах як Додда Р (Dodd R.) [1], Кечетті С. и Кохлера (Cecchetti S.G., Kohler M.) [2], викладені у робочих і аналітичних матеріалах банку Англії [3], Базельського комітету [5,] Групи тридцяти [6]. Серед вітчизняних науковців слід відмітити праці Я.Белінської і В.Биховченко [7], В. Корнеєва [8], А. Кузнецова [9], І. Лютого [10], В. Міщенко [11, 12], С. Науменкової [13]

Тим часом проблеми реструктуризації і подальшого розвитку фінансової системи формують нові виклики для системи фінансового регулювання. Це вкотре актуалізує питання чіткого визначення цілей, форм і методів пруденційної політики, зважаючи на неоднозначність існуючих підходів до його розв'язання.

Метою статті. Систематизація підходів до розуміння цілей та інструментів пруденційної політики з метою розробки практичних рекомендацій для підвищення ефективності її формування та реалізації в системі ризик-орієнтованого врегулювання фінансової системи.

Виклад основного матеріалу. Як наголошується в програмних документах Ради фінансової стабільності, багато політик використовує інструменти, характер впливу яких має пруденційний характер, але жодна з них не може називатися пруденційною [1, Р.5].

За визначенням, наведеним у звіті МВФ, пруденційна політика - це сукупність заходів впливу на стан фінансової системи в цілому. Метою пруденційної політики є забезпечення фінансової стабільності та підвищення стійкості фінансової системи до зовнішніх і внутрішніх шоків. Об'єктом впливу пруденційної політики є фінансова система, взята у динамічному розвитку і взаємозалежності з реальним сектором економіки. Це пов'язано з існуванням тісних і значимих каналів взаємозв'язку між фінансовим та реальним секторами економіки, а також взаємозалежністю стану окремих інститутів та стану усєї фінансової системи [4].

Предметом впливу інструментів пруденційної політики є системні ризики, під якими розуміються ризики, які поширюються всередині фінансової системи по каналах як безпосередньої взаємодії фінансових інститутів та організацій, так і через фінансовий ринок. Виникаючи в одному секторі фінансової системи або ініціюючись діяльністю системно важливих фінансових установ, системні ризики швидко проникають в усі сектори фінансової системи, порушуючи виконання нею функцій та ведучи до припинення надання фінансових послуг або різкого погіршення їх якості, що має негативні наслідки для реальної економіки.

Разом з тим, слід підкреслити, що стратегічним завданням пруденційної політики не є зменшення ризиків в силу їх об'єктивного характеру та існування волатильності цін фінансових активів як невід'ємної характеристики розвитку фінансової системи. Рівень ризиків слугує тим інформаційним сигналом, який дозволяє інвесторам вибрати найбільш прийнятні за рівнем прибутковості напрями інвестування капіталу, а отже - лежить в основі дії ринкового механізму розміщення фінансових ресурсів. Важливість існування ризиків для нормального функціонування фінансової системи криється у їх імманентному характері і „вбудованості“ в ринковий механізм функціонування фінансової системи. Це означає, що завданням пруденційної політики є не стільки уникнення ризиків, скільки їх адекватна оцінка, управління і вчасне запобігання їх нагромадженню та підвищення стійкості фінансової системи, окремих фінансових установ і організацій до їх впливу.

Виходячи з об'єкту і предмету впливу принципом застосування заходів пруденційної політики є системність та упередженість. Системність означає, що інструменти пруденційної політики застосовуються з метою впливу на стан не лише окремої фінансової установи, але і на взаємозв'язки між ними з урахуванням наслідків їх впливу на стан реального сектора економіки. Упередженість передбачає, що пруденційні інструменти мають впливати на передумови виникнення ризиків, а наслідки застосування пруденційних інструментів повинні мати пролонгований позитивний ефект в довгостроковому періоді часу, що дозволить запобігти формуванню потенціалу ризиків шляхом недопущення накопичення дисбалансів і структурних викривлень фінансової системи.

Системний характер дії інструментів пруденційної політики також обумовлює необхідність їх узгодженої реалізації як на макро-, так і на макрорівні. Відповідно виділяють макро і мікропруденційну політику. У науковій літературі існують такі визначення мікро- і макропруденційної політики [5]. Мікропруденційна – це сукупність організаційно-економічних заходів щодо контролю за ризиками окремих фінансових установ та організацій з метою захисту власників фінансових активів. Макропруденційна політика - це сукупність організаційно-економічних заходів щодо недопущення кризи фінансової системи та зменшення її втрат від кризових тенденцій. Таким чином, мікропруденційна політика концентрується на запобіганні виникненню та подоланні ризиків окремих фінансових установ, а макропруденційна політика спрямована на контроль за системними ризиками у спосіб зменшення дисбалансів фінансової системи і пом'якшення наслідків «провалів» ринку. З цих позицій цілі макро-і мікропруденційної політик як збігаються, так і мають і певні відмінності. Спільність їх цілей пов'язана з тим, що стабільність фінансового становища окремих інститутів формує фундамент стабільності фінансової системи. Тому наслідки застосування більшості мікропруденційних інструментів мають позитивні наслідки і на макрорівні.

Відмінності інструментів пов'язані з розумінням джерела походження ризиків. Ті ризики, що розцінюються як зовнішні для окремого фінансового інституту, є внутрішніми з погляду фінансової системи. Натомість раціональні дії окремих фінансових установ щодо отримання додаткових прибутків на разі їх одночасного застосування можуть мати суттєву загрозу для стабільності усєї фінансової системи через продукування про циклічних наслідків. Наприклад, фірма оцінює ризик падіння індексів на фондовому ринку як зовнішній чинник і приймає рішення поліпшити свій інвестиційний портфель продаючи (купуючи) певні активи без урахування того, яким чином ці дії позначаться на стані усєї фінансової системи. Якщо таку поведінку наслідують й інші фірми, вона набуває проциклічною характеру. Іншими словами зі сфери мікро пруденційного нагляду випадають зовнішні ефекти діяльності фінансових інститутів, що є джерелом системних ризиків.

Зокрема проциклічною є діяльність банків щодо трансформації довгих зобов'язань в короткі активи. А високі нормативи адекватності капіталу не тільки не гарантують фінансову стабільність, але і підсилюють циклічність,

стимулюючи банки до пошуку вищих прибутків. Надмірне зростання кредитування у період економічного зростання перегріває економіку, веде до швидкого зростання цін та індексів на фондових ринках, накопичення левереджа і розривів у структурі активів фінансових установ і організацій за термінами і валютою. За цих умов якщо фінансова система не матиме достатніх резервів до того часу, коли почнеться фаза економічного спаду, то процеси згорання кредитної діяльності та зниження обсягу наданих фінансових послуг в економіці набудуть лавиноподібного характеру і швидко поширюватимуться від одного фінансового інституту до іншого.

Так, негативний фінансовий стан позичальників безпосередньо позначається на фінансовому стані банків через зростання частки проблемних і прострочених активів і рівня левериджу. З іншого боку, за несприятливих змін індексів на фондовому ринку падає капіталізація банку та знижується привабливість інвестицій в банківський капітал, що обмежує можливості кредитування. Таким чином, зовнішні шоки на фінансовому ринку поєднуються з внутрішніми проблемами банку та підприємств-позичальників і формують потужну кризову хвилю.

Тому окремі макропруденційні інструменти мають бути націлені на обмеження масштабів діяльності і прибутків окремих підприємств та за потреби - охолодження макроекономічної динаміки. А пруденційна політика має проводитися у сукупності з макроекономічною політикою і спрямовуватися на послаблення циклічності розвитку фінансової системи, зокрема у спосіб формування резервів (буферу банківського капіталу).

Відповідно в західній літературі розрізняють два підходи до застосування макропруденційних інструментів – фіксований підхід (fixed approach) і змінний (variable approach) [6].

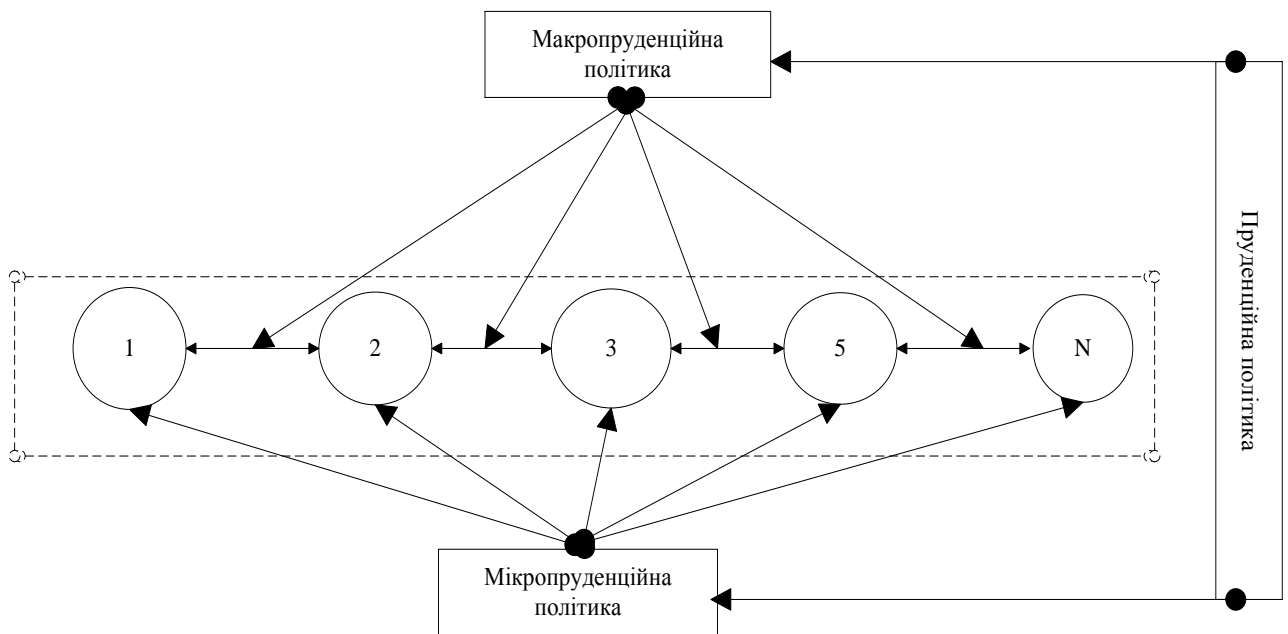
За змінного підходу використовуються такі інструменти як антициклічний буфер капіталу з гнучкими параметрами, що коригуються згідно з фазою бізнесциклу. Фіксований підхід використовує такі інструменти як встановлені нормативи щодо рівня левериджу і якості капіталу, які не корегуються протягом економічного циклу. Ці інструменти спрямовані на підтримання стійкого зростання фінансової системи протягом усього циклу.

Вітчизняні науковці використовуються таку класифікацію пруденційних інструментів, як [7, С. 55-56]:

1. за ознакою впливу на параметри фінансової системи – антициклічні і структурні;
2. за рівнем впливу – мікропруденційні і макропруденційні;
3. за середовищем виникнення ризиків – внутрішні (спрямовані на поліпшення структурних характеристик фінансової системи та обмеження впливу системних фінансових установ) та зовнішні, покликані підвищувати стійкість фінансової системи до зовнішніх шоків.

Таким чином, на думку науковців, виникає можливість охопити впливом пруденційної політики ключові параметри розвитку фінансової системи: темпи її розвитку, структурні характеристики та стійкість окремих суб'єктів й системи в цілому до впливу зовнішніх і внутрішніх шоків.

Ми підтримуємо цю точку зору, тому що напрямом дії пруденційної політики є недопущення надмірної концентрації системних ризиків, що виникають за поєднання в цілому незначних ризиків окремих інститутів через взаємозв'язок накопичених активів і взаємних зобов'язань. Це висуває на перше місце необхідність правильного розуміння наслідків взаємодії окремих інститутів і секторів фінансової та реальної систем, перш за все, банківського і реального секторів, та актуалізує завдання обмеження влади тих фінансових інститутів, банкрутство яких може поширитися на всю фінансову систему. схематично сфери застосування інструментів макро і мікропруденційної політики зображені на рис 1.

де 1, 2, 3, 4, N – фінансові установи та організації

Рис. 1. Схема напрямів впливу мікро-і макроекономічної політики

Джерело: складено автором

Я видно з рис. 1 макро пруденційна політика впливає на зв'язки, а тому покликана впливати на процеси. Для цього індикаторами успішності заходів мають бути відносні показники, що характеризують взаємну динаміку окремих процесів, наприклад, співвідношення темпів зростання кредитів і ВВП. З цих причин, схема управління ризиками на мікро та макроекономічному рівні відрізняються. Якщо на мікрорівні традиційно використовуються інструменти стабілізації стану підприємств на основі аналізу показників їх діяльності, то макропруденційна політика має справу з порівняльними характеристиками окремих фінансових процесів.

Висновки. Пруденційна політика - це сукупність організаційно-економічних заходів впливу на стан фінансової системи в цілому. Предметом пруденційної політики є системні ризики, об'єктом – фінансова система, взята у динамічному розвитку і взаємозалежності з реальним сектором економіки. Виходячи з об'єкту і предмету впливу принципом застосування заходів пруденційної політики має бути системність та упередженість. Напрямом дії

пруденційної політики є недопущення надмірної концентрації системних ризиків, що виникають за поєднання в цілому незначних ризиків окремих інститутів через взаємозв'язок накопичених активів і взаємних зобов'язань. Слід виділяти мікро- і макро пруденційну політики, а також фіксований і змінний підхід до застосування макропруденційних інструментів. Особливістю пруденційної політики є її процесний характер, тобто моніторинг взаємної динаміки окремих процесів у фінансовій системі.

Йдеться про необхідність управляти не тільки самими ризиками, але і проводити їх моніторинг з метою передбачення, виявлення та мінімізації впливу факторів ризику, які можуть підірвати стабільність фінансової системи. На нашу думку, тільки такий орієнтований на майбутнє підхід є основою для застосування пруденційних та інструментів щодо забезпечення стабільності на мікро- і макрорівні фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Dodd R. The Virtues of Prudential Regulation in Financial Markets FINANCIAL POLICY FORUM --- DERIVATIVES STUDY CENTER. – January 10, 2004 - PP. 1-33,
2. Cecchetti S.G., Kohler M. When capital adequacy and interest rate policy are substitutes (and when they are not) // Monetary and Economic Department. – May 2012. – 22 с.
3. The role of macroprudential policy // A Discussion Paper Bank of England November. – 2009 - 38 p.
4. Another response to the Financial Crisis: Regulatory reform // Global financial crisis bulletin. - February 6, 2009. – PP - 1-4.
5. Models and tools for macroprudential analysis // Basel Committee on Banking Supervision // Working Paper No. 21 May 2012. – 42 pp.
6. Enhancing Financial Stability and Resilience Macroprudential Policy, Tools, and Systems for the Future // The Group of Thirty www.group30.org • email: info@group30.org
7. Белінська Я.В. Індикатори фінансової стабільності та інноваційний менеджмент фінансової системи / В. П. Биховченко, Я. В. Белінська Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20). – С. 53–68
8. Корнеєв В Пороги і можливості фінансової стабілізації формування ринкової економіки в Україні / В. Корнеєв. // Формування ринкової економіки в Україні. - 2009. - № 19. -С. 57-61.
9. Кузнєцов А. Особливості антикризової програми «групи двадцяти» // Економіка України. - № 1. - 2011. - С. 72.
10. Лютий І., Юрчук О. Фінансово-економічна криза 2008-2010 рр.: деякі чинники та уроки / І.Лютий, О.Юрчук // Вісник НБУ. - 2011. - № 1. - С.10-16.
11. Міщенко В., Незнанова А. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. Міщенко, А.Незнанова // Вісник НБУ. - 2011. - № 1. - С. 4-9;

12. Міщенко В.І. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / В. І. Міщенко // Вісник НБУ. - 2010. - № 8. - С. 4 - 9.
13. Науменкова С. Проблеми підтримки фінансового сектору в умовах світової кризи // Вісник НБУ. - 2009. - № 6. - С. 12 - 18;
14. Показники фінансової стійкості. Керівництво по складанню - Вашингтон, округ Колумбія, США: Міжнародний Валютний Фонд, 2007 рік., - 326 с.

Подано до редакції 26 грудня 2013 року

Горбачева А.А.

К вопросу формирования пруденциальной политики в контексте риск-ориентированного подхода к регулированию финансовой системы

В статье исследованы подходы к определению целей, предмета, объекта, принципов и инструментов пруденциальной политики. Предложенный авторский подход к выяснению особенностей пруденциальной политики.

Ключевые слова: кризис, финансовая система, пруденциальная политика, системные риски, инструменты, микро-и макропруденциальная политика.

Gorbachev A.A.

Issues for policy context prudential risk-based approach to regulation financial system

This paper investigates approaches to defining objectives, subject, object, principles and instruments of prudential policy. The proposed architectural approach to zvasuvannya features prudential policy.

Key words: crisis, financial system, prudential policies, systemic risk, the tools of micro-and macro-prudential policy.

Горбачова Анастасія Олексіївна – старший викладач кафедри фінансових ринків, Національний університет державної податкової служби України.